

LOSS OF CONTROL II*

* Geinspireerd door de tentoonstelling die in 2009 in het MARTa Herford Museum georganiseerd werd onder leiding van Jan Hoet

Tweede deel van een tentoonstelling gewijd aan waanzin binnen de kunst ...

Pulsion[s]. Hystériques ! [> 6.01.2013] schetste de kijk op de vrouwelijke en mannelijke hysterie op het eind van de negentiende eeuw. Vanaf 1870 zal het wetenschappelijk onderzoek naar deze geheimzinnige kwaal, onder impuls van de Franse neuroloog Jean-Martin Charcot (1825-1893) in het Parijse ziekenhuis La Salpêtrière, leiden tot een overvloedige medische iconografie die op grote schaal verspreid wordt. Deze afbeeldingen, die de wetenschapper zelf op de gevoelige plaat vastlegt of met zijn potlood tekent, tonen gekromde lichamen waarvan de expressieve kracht de kunstenaars uit die tijd erg aansprak.

Loss of control II gaat dieper in op de verkenning van de waanzin door de kunstenaars. Van in de eerste helft van de twintigste eeuw kent de Europese maatschappij een crisis die de heersende waarden in vraag stelt en die bepaalde kunstenaars gretig oppikken. Zij willen de zedelijke orde waar de burgerij en haar vertegenwoordigers voor staan, ondergraven. De hysterie is een dankbaar onderwerp in dat opzicht. De wetenschappers van het einde van de negentiende eeuw legden elk symptoom van de aandoening zorgvuldig vast. Het is voor de kunstenaars een te veroveren gebied, want die hysterie houdt volgens hen een vrijheid van lichaam en geest in, die ver af staat van de maatschappelijke normen. In 1928 herdenken André Breton (1896-1966) en Louis Aragon (1897-1982), in het elfde nummer van *La Révolution surréaliste*, het vijftigjarig bestaan van de hysterie, die ze beschrijven als de “grootste poëtische ontdekking van het einde van de negentiende eeuw”, “een expressiemiddel van het hoogste niveau”, een “geestes-toestand [...] die gegrond is op de nood aan wederzijdse verleiding”, en ze verwijzen hierbij naar de erotiek die aan deze ziekte verbonden is.

LE CINQUANTENAIRE DE L'HYSTERIE (1878-1928)

Nous, surréalistes, tenons à célébrer la cinquantième année de l'existence de la Salpêtrière, ce lieu où furent observés les premiers symptômes de la folie au moment même où se développait au monde de l'art l'art moderne. C'est de ce lieu que sortirent les premières études de l'art moderne, et c'est de ce lieu que sortirent les premières études de l'art moderne. C'est de ce lieu que sortirent les premières études de l'art moderne, et c'est de ce lieu que sortirent les premières études de l'art moderne.

LES ATTITUDES PASSIONNELLES EN 1875

LES ATTITUDES PASSIONNELLES EN 1928

Nadja, *La Fleur des amants*, 1926, crayon sur papier, 18 x 20 cm. Coll. David et Marcel Fleiss, Courtesy Galerie 1900-2000, Paris

Louis Aragon, André Breton, « Le Cinquantenaire de l'hystérie (1878-1928) », in *La Révolution surréaliste*, n°11, Paris, 15 mars 1928

De Belgische surrealisten blijven niet achter. In 1929 schrijft Paul Nougé in 'Glace sans tain': "de geest is een latente kracht die wij, onder bepaalde voorwaarden voor succes, kunnen benutten en uiten. [...] Maar als we denken aan andere geestescreaties zoals de 'hypothesen' van de wetenschap, waarover niemand zich nog verbaast dat ze aanvaard en verworpen worden, telkens weer, zonder dat de wetenschappers aan krediet inboeten, dan kan Charcot moeilijk iets anders verweten worden dan een uitvinding die niet geslaagd is."

In 1928 publiceert André Breton het verhaal van zijn ontmoeting met Nadja, een aantrekkelijke en excentrieke vrouw die uiteindelijk geïnterneerd wordt, en één van de legendarische vrouwelijke figuren van het surrealisme zal worden.

In 1945 pakt Jean Dubuffet (1901-1985), de al te uitbundige vriend van Breton, uit met het concept van de 'art brut'. Hij is zwaar onder de indruk van artistieke producties van autodidactische creatievelingen die onder meer in de instellingen voor geesteszieken werden gevonden.

In 1947 ontmoet Dubuffet Aloïse Corbaz (1864-1964), die haar werk vervaardigt in een psychiatrisch ziekenhuis en die een symbolische persoonlijkheid van zijn collectie zal worden. "De geschriften van Aloïse uit 1920 doen vermoeden dat op de datum van haar internering, twee jaar eerder, de heel rijke oogst van haar denkwereld al aanwezig was. [...] Het is een ontroerende gedachte dat in 1918 evengoed de uitgever op zoek naar zeer poëtische teksten met renten en contracten, had kunnen aankloppen. [...] Maar niet de uitgever stond voor de deur, wel een politiewagen waar twee verplegers uit stappen."

In 1951 krijgen de twee boegbeelden fikse ruzie. Ze hadden trouwens nooit dezelfde kijk op de kunst van de krankzinnigen. Voor Dubuffet "bestaat er geen kunst van de waanzinnigen": hij pakt de waanzin symbolisch aan en legt zich meer toe op het werk dat eruit voortvloeit. Breton meent van zijn kant dat de mechanismen van de waanzin dezelfde zijn als van andere toestanden, zoals de hypnose, de droom en het automatisme.

Loss of control II neemt u dus mee voor een duik in de diepste roerselen van de mensenziel, en tast de grenzen en de perceptie van de kunst af. De werken waaruit deze tentoonstelling bestaat, zoomen uitgebreid in op de voorstellingen van de zinnelijkheid, de obsessie en het zelfbeeld... Van surrealisme tot asielkunst kwellen dezelfde vragen de kunstenaars die ze frontaal aanpakken, ongeacht hun eigen beleving en ervaring. Het lichaam, de liefde, de voorstelling van zichzelf en van de ander, zijn plekken waar men zich verliest. ... Ze maken dat hun scheppers de controle over zichzelf kwijt raken. Dat geldt ook voor de toeschouwers van wie de interpretaties verschillen naargelang van de tijd.

René Magritte, *Hommage à Marck Sennett*, 1932, huile sur toile, 81 x 116 cm. Coll. Ville de La Louvière, inv. P0220/1937. ©Sabam/Belguim 2013

Jean Dubuffet, *Corps de dame*, 1950, lithographie, 27 x 21 cm. Coll. Ronny et Jessy Van de Velde, Anvers

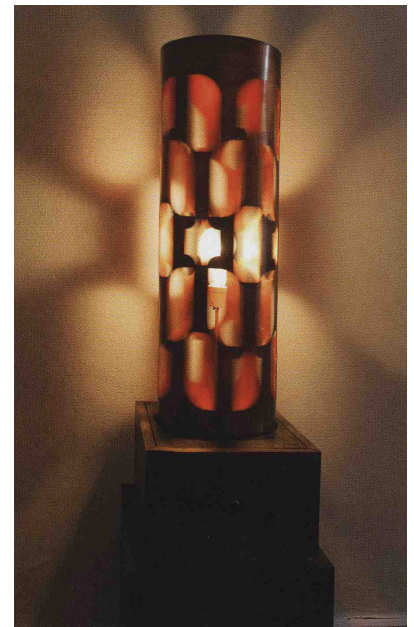
Lucie Maquet, *Rêve*, juillet/1914, aquarelle sur panneau en carton, 25,7 x 19,9 cm. Sammlung Prinzhorn, Heidelberg, inv. 3184

De tentoonstelling start met de belevenis van de 'dreamachine'... Deze droommachine werd in 1985 ontworpen door de Engelsman Brion Gysin en brengt door de oogleden te sluiten de hersenen in een staat van ontspanning die gunstig is voor visioenen. Deze tentoonstelling werd opgevat als een reis en voert u mee langs de kleuren en de vormen die werden getekend, gefotografeerd of gesculpteerd door voortrekkers van het surrealisme en de 'art brut'. Ze sluit op een gevoelsmatige manier deze cyclus af die werd gewijd aan wat 'buiten de normen' valt, vaker waanzin genoemd...

Zorgt het verlies van controle, via de kunst, voor het met de voeten treden en het doorbreken van sociale en artistieke normen? Het parcours van **Loss of Control II** maakt geen onderscheid tussen 'insider' en 'outsider' artiesten en vertelt aan de hand van hedendaagse werken een aangrijpend en soms schokkend verhaal over obsessie, identiteit en bestaan. **Loss of Control II** is ook een ode aan de voorstelling van het vrouwelijk lichaam; voor surrealisten het ultieme gegeven waarin het verlies van controle tot uiting komt (in veranderlijke, vervormde, gebroken en onherkenbare lichamen). Naast de 'insider' kunstenaars werken ook de 'outsiders' rond liefde en verlangen, twee emoties waarin men zichzelf volledig kan verliezen.

Deze tentoonstelling is het tweede luik van een project dat in 2009 en onder leiding van Jan Hoet werd opgestart in het MARTa Herford Museum. Aan de hand van kunstwerken die alle sociale en culturele keurslijven van hun tijd ver achter zich laten ontleedt **Loss of Control II** de link tussen het bestaan en de kunst.

De tentoonstelling wordt mede mogelijk gemaakt dankzij de steun van de Nationale Loterij en het Prins Filipfonds van de Koning Boudewijnstichting.

Dreamachine, inventée par Bryon Gysin

Kunstenaars :

**Aloïse Corbaz / Rachel Baes / Enrico Baj / Hans Bellmer / Denise Bellon
André Breton / Else Blankenhorn / Agnès De Waele / Jean Dubuffet
Paul Eluard / Magde Gill / Martha Grünenwaldt / Jean-Marie Heyligen
Stefan Klojer / Yayoi Kusama / Lucien Lorelle / Dora Maar / René Magritte
Lucie Maquet / Man Ray / Marcel Mariën / Pierre Molinier / Nadja /
Michel Nedjar / Lisa Niederreiter / Laure Pigeon / Joseph Schneller
Armand Simon / Barbara Suckfüll / Jeanne Trippier / Raoul Ubac
Jessica Warboys / Unica Zürn**

Over het museum

Het Provinciaal Museum Félicien Rops bevindt zich in het hart van het oude Namen en stelt het werk van deze 19de eeuwse kunstenaar, tekenaar, etser, illustrator en schilder voor.

Naast de permanente collectie, organiseert het museum regelmatig **tijdelijke tentoonstellingen** die gewijd zijn aan hedendaagse gravures, of aan kunstenaars die een band hebben met Félicien Rops of met zijn werk, door hun thema (erotisme, karikatuur, illustratie) of hun techniek.

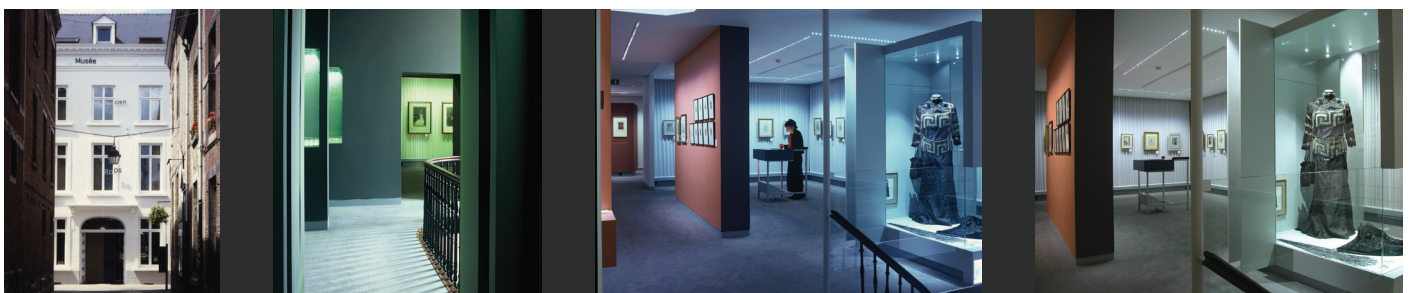
Het museum beschikt over een **audiovisuele zaal** en er zijn regelmatig gratis vertoningen van films over het werk van Rops of over thema's die gelinkt zijn aan de tijdelijke tentoonstelling.

In de **bibliotheek** van het museum kunnen boeken en tijdschriften die een link hebben met Félicien Rops, over gravure en over kunst in de 19de eeuw geconsulteerd worden.

Voor kinderen en jongeren stelt het museum een **interactieve rondleiding** voor, een ontdekkingsreis rond verschillende thema's of een **bezoek met een workshop** waar de kinderen een initiatie krijgen in verschillende kunsttechnieken.

Er is eveneens de mogelijkheid voor kleuterklassen en lagere schoolklassen om een **volledige dag** in het museum te beleven (bezoek aan de permanente collectie en 3 ateliers).

En het museum organiseert ook de **vakantiestages** (Pasen en zomervakantie) voor kinderen van 8 tot 12 jaar.

ACTIVITEITEN

Zondag 03/02/2013

Gratis toegang tot het museum.

Gratis geleid bezoek om 14u30.

Vrijdag 15/02/2013, 12u30

ApéRops: Liefdesbrieven

De dag na Valentijn geeft Cedric Julien, acteur, een stem aan de vurige liefdesbrieven die Rops en zijn veroveringen uitwisselden. Is de liefde tenslotte niet de meest schitterende manier om de controle te verliezen? De lezing wordt gevolgd door een lunch.

Prijs : 7€ (lezing, lunch en bezoek aan de tentoonstelling) of inbegrepen in het abonnement.

Reservatie verplicht : 081/77 67 55

Dinsdag 19/02/2013

Maison de la Culture

Filmavond Aloïse van Liliane de Kermadec, 1974, 115' met Isabelle Huppert, Delphine Seyrig, Michael Lonsdale en Jacques Weber. In samenwerking met de Secteur cinéma de la Province de Namur.

Reservatie verplicht : 081/77 67 55

Vrijdag 22/02/2013

Nocturne: museum geopend tot 21u

Om 20u, **bezoek en conferentie** met Xavier Canonne, directeur van het musée de la Photographie en auteur van de catalogus. Gratis activiteit inbegrepen in het toegangsticket van de tentoonstelling.

Reservatie verplicht : 081/77 67 55

Zondag 03/03/2013

Gratis toegang tot het museum. Gratis geleid bezoek om 14u30.

Reservatie verplicht : 081/77 67 55

Donderdag 07/03/2013 om 12u30

Ontmoeting met Caroline Lamarche, schrijfster en auteur van de catalogus, over het werk van Unica Zürn. Tarief : 7€ (activiteit, lunch en toegang tot het museum).

Reservatie verplicht : 081/77 67 55

Zaterdag 16/03/2013, 8u30 – 19u

Excursie naar Gent

Voormiddag : geleid bezoek aan de stad Gent.

Namiddag : geleid bezoek aan het Museum Dr.

Guislain, een oud 'krankzinnigengesticht' uit de 19^e

eeuw en vandaag de dag een museum gewijd aan de geschiedenis van de psychiatrie. Bezoek aan de tentoonstelling Nerveuze vrouwen. Twee eeuwen vrouwen en hun psychiaters. Gratis activiteit georganiseerd in samenwerking met de vzw « Les Amis du musée Rops » en met de steun van de Nationale Loterij en het Prins Filip Fonds. Niet inbegrepen : maaltijd(en), drank en persoonlijke uitgaven.

Reservatie verplicht : 081/77 67 55

Vrijdag 22/03/2012

Nocturne: museum geopend tot 21u.

Om 20u, **bezoek en conferentie** met Carine Fol, directrice van de CENTRALE for Contemporary Art in Brussel en auteur van de catalogus.

Gratis activiteit inbegrepen in het toegangsticket van de tentoonstelling.

Reservatie verplicht : 081/77 67 55

Zondag 07/04/2013

Gratis toegang tot het museum.

Gratis geleid bezoek om 14u30.

Reservatie verplicht : 081/77 67 55

Van 8 tot 12 april 2013

Stage voor kinderen tussen 8 en 12 jaar

9u - 16u

Prijs : 60€ (inclusief stagemateriaal), te betalen op de eerste dag van de stage.

Vrijdag 26/04/2013

Nocturne: museum open tot 21u

Om 20u, **filosofisch bezoek** aan de tentoonstelling met Gilles Abel. Het bezoek staat in teken van dialoog en debat, van ontdekking en verbazing en nodigt iedereen uit zijn/haar mening onder woorden te brengen.

Open voor het groot publiek (vanaf 15 jaar).

Gratis activiteit inbegrepen in het toegangsticket van de tentoonstelling.

Reservatie verplicht : 081/77 67 55

Zondag 05/05/2013

Gratis toegang tot het museum

Gratis geleid bezoek om 14u30

Reservatie verplicht : 081/77 67 55

Beelden beschikbaar voor de pers :

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

1. Pierre Molinier, *Toi-moi*, s.d., photomontage, 24 x 18 cm. Coll. Mony Vibescu
2. Else Blankenhorn, *Facture*, s.d., aquarelle, 23 x 18 cm. Sammlung Prinzhorn, Heidelberg, inv. 1907
3. Paul Éluard, *L'Hystérie*, ca. 1928, collage photographique noir et blanc, 13 x 8,7 cm.
Coll. de la Province du Hainaut, inv. 3780-95
4. Martha Grunenwaldt, *sans titre*, s.d. crayon de couleur, stylo à bille et marqueur sur papier, 32,5 x 21,5 cm.
Coll. art & marges musée, Bruxelles, inv. 421
5. Aloïse Corbaz, *Tsarine Katia dans le manteau*, 1941-1951, crayon de couleur sur feuille de papier d'emballage, 118 x 80 cm.
Coll. de l'Art Brut, Lausanne, cab-3577. Photo : Olivier Laffely
6. Hans Bellmer, *Les Jeux de la poupée*, 1949, tirage argentique colorisée à l'aniline, 14 x 13,9 cm. Coll. David et Marcel Fleiss.
Courtesy Galerie 1900-2000, Paris
7. Anonyme, « L'Hystérie, le trèfle incarnat, l'acte manqué », performance d'Hélène Vanel lors de l'exposition internationale du surréalisme à Paris, 1938, photographie. Coll. privée. ©Keystone France/ Gamma Rapho
8. Unica Zürn, *Mélancholie*, 1964, dessin au stylo sur papier, 24 x 32 cm. Coll. galerie HUS, Paris

Praktische informatie :

Tentoonstelling van 26 januari tot 5 mei 2013

Félicien Rops Museum - Provincie Namen • rue Fumal, 12 - 5000 Namur

T.081/ 77 67 55 // F. 081/ 77 69 25 • www.museerops.be // info@museerops.be

Open van dinsdag tot zondag van 10u tot 18u

Toegang : 3€ • Met korting : 1,50€

Kinderen jonger dan 12, art. 27 en scholen : gratis

Pedagogisch dossier beschikbaar voor leerkrachten

Klassieke geleide bezoeken (1u) : 40€ + toegangstickets tot de tentoonstelling (max. 25 personen)

Filosofische rondleiding (1u), 60€ + toegangstickets tot de tentoonstelling (max. 25 personen)

Geleide bezoeken te reserveren op 081/77 67 55

Catalogus *Loss of control II*. Teksten van Patrick Allegaert, Xavier Canonne, Carine Fol, Caroline Lamarche, 100 p, 80 illustraties.

Drukkerij van de Provincie Namen. Prijs : 12,50€

Contact : Valérie Minten • tel : 00 32 (0)81 77 53 70

valerie.minten@province.namur.be